

Anonymiserad version

Översättning

C-603/19 – 1

Mål C-603/19

Begäran om förhandsavgörande

Datum för ingivande:

9 augusti 2019

Domstol som begär förhandsavgörande:

Špecializovaný trestný súd (Republiken Slovakien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

24 juli 2019

Åklagare:

Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky

Tilltalade:

TG och UF

[utelämnas]

[målnummer]

BESLUT

Špecializovaný trestný súd (nedan kallad Särskilda brottmålsdomstolen) [utelämnas] [domstolens sammansättning], i brottmålet mot TG och dennes kompanjon avseende bidragsbedrägeri enligt artiklarna 20.1, 225.1 och 225.6 a i strafflagen (zákon č. 300/2005, Trestný zákon) samt andra brott, har vid överläggning den 24 juli 2019 i Pezinok

beslutat följande:

Enligt artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, vilket undertecknades i Rom den 25 mars 1957, i den lydelse som följer av

Lissabonfördraget av den 13 december 2007, med tillämpning av artikel 290.1, och av de skäl som anges i artiklarna 283.1 och 244.4 i straffprocesslagen (zákon č. 301/2005 Z.z., Trestný poriadok), anmodas Europeiska unionens domstol att meddela ett förhandsavgörande avseende följande tolkningsfrågor:

1. Är Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem – (huvudsakligen rätten till aktiv medverkan i straffrättsliga förfaranden och rätten till skadestånd i straffrättsliga förfaranden) som till sin art inte bara tillkommer fysiska personer, i egenskap av kännande varelser – tillämpligt även på juridiska personer och staten, eller statliga myndigheter, när bestämmelserna i nationell rätt tillerkänner dem ställningen som skadelidande personer i straffrättsliga förfaranden?
2. Är det förenligt med artiklarna 17 och 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna,¹ artikel 325 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och artikel 38.1 h i rådets förordning (EG) nr 1260/1999 av den 21 juni 1999, jämförd med kommissionens förordning (EG) nr 1681/94 av den 11 juli 1994, att ha en lagstiftning och rättspraxis² som innebär att staten i ett straffrättsligt förfarande inte kan begära ersättning för skada som orsakats av den misstänktes bedrägliga förfarande,³ som får till följd att medel från Europeiska unionens budget förskingras, och enligt artikel 256.3 i straffprocesslagen inte heller kan överklaga beslutet genom vilket domstolen beslutar att inte tillåta ett sådant ersättningsanspråk eller att inte tillåta att administrationen som företräder staten begär skadestånd vid huvudförhandlingen såsom skadelidande, och som inte heller föreskriver någon annan typ av förfarande i vilket staten kan utöva sin rätt gentemot den anklagade, med följden att det inte heller är möjligt att garantera statens rätt till skadestånd i förhållande till den anklagades tillgångar och ekonomiska rättigheter i den mening som avses i artikel 50 i civilprocesslagen, vilket således gör att denna rätt inte kan utkrävas i praktiken?
3. Ska begreppet ”ett och samma företag” i artikel 2 i rådets förordning (EG) nr 994/98 av den 7 maj 1998, jämförd med artikel 2.2 i

¹ ”Protection of the EU Charter for Private Legal Entities and Public Authorities. The Personal Scope of Fundamental Rights within Europe Compared”, i Utrecht Law Review, nr 1/15, tillgänglig på följande internetadress: <https://www.utrechtlawreview.org/articles/abstract/10.18352/ulr.490/>.

² Yttrande av Brottmålsavdelningen vid Najvyšší súd Slovenskej republiky (Republiken Slovakien högsta domstol) den 29 november 2017 [utelämnas] [målnummer].

³ Efter att datum för huvudförhandlingen har fastställts förvandlas den misstänkte (den anklagade) till den tilltalade.

kommissionens förordning (EG) nr 69/2001 av den 12 januari 2001, tolkas enbart formellt, i den meningen att det är nödvändigt och tillräckligt att fastställa huruvida de berörda bolagen utgör självständiga juridiska personer enligt den nationella rättsordningen, så att det är möjligt att bevilja vart och ett av dessa bolag ett statligt stöd med ett belopp på upp till 100 000 euro, eller är det avgörande kriteriet de faktiska villkoren för driften och ledningen av sådana bolag, vilka ägs av samma personer och har kopplingar till varandra, som om det rörde sig om ett system med dotterbolag som drivs av ett moderbolag, även om vart och ett av dessa bolag utgör en egen juridisk person enligt nationell rätt, så att de ska anses utgöra ”ett och samma företag” som, i egenskap av en enda enhet, kan få ett statligt stöd på upp till 100 000 euro endast en gång?

4. Ska, med avseende på konventionen av den 26 juli 1995 om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen,⁴ uttrycket ”skada” [som ska ersättas] anses avse endast den del av de felaktigt utbetalda medlen som har direkt samband med det bedrägliga förfarandet eller avses även de faktiska kostnader som noggrant har dokumenterats samt användningen av bidraget, om det av bevisningen framgår att utgiften för dessa har varit nödvändig för att dölja det bedrägliga förfarandet, skjuta upp upptäckten av det bedrägliga förfarandet och erhålla hela det statliga stöd som beviljats?

[utelämnas] [vilandeförklaring av målet vid den hänskjutande domstolen]

Skäl

- 1 Begäran om förhandsavgörande framställs av Särskilda brottmålsdomstolen, som är en domstol i första instans. Den har behörighet att pröva de allvarligaste brotten,⁵ däribland brott mot Europeiska unionens finansiella intressen enligt artikel 261 i strafflagen. Överklaganden prövas av Najvyšší súd Slovenskej republiky (nedan kallad Republiken Slovakiens högsta domstol) i egenskap av överinstans.
- 2 Vid huvudförhandlingen den 30 april 2019 informerade rätten parterna om att den hade för avsikt att hänskjuta en begäran om förhandsavgörande till Europeiska unionens domstol, tillsammans med skälen för begäran, och den anmodade parterna att ta ställning i frågan och inkomma med synpunkter.

⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1371 av den 5 juli 2017 om bekämpande genom straffrättsliga bestämmelser av bedrägeri som riktar sig mot unionens finansiella intressen (EUT L 198, 2017, s. 29).

⁵ Artikel 83 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

- 3 Skälet till begäran om förhandsavgörande är den (upprepade)⁶ bristen på enhetlighet i de slovakiska domstolarnas dömande verksamhet och att Särskilda brottmålsdomstolen inte har godtagit yttrandet från Brottmålsavdelningen vid Republiken Slovakiens högsta domstol, vilket i själva verket är bindande för Särskilda brottmålsdomstolen.⁷
- 4 Det krävs ett förhandsavgörande avseende tolkningsfrågorna för att bedöma omfattningen av de tilltalades skuld och brottets betydelse vid en fällande dom, och för att möjliggöra för rätten att besluta om de skadelidande personernas ställning i straffrättsliga förfaranden och de framställda skadeståndsanspråken.

I. Saken i målet och de faktiska omständigheterna

- 5 De tilltalade TG och UF står åtalade vid Särskilda brottmålsdomstolen på grundval av det åtal som väckts av allmänna åklagaren vid Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky (Särskilda åklagarämbetet vid Allmänna åklagarmyndigheten i Republiken Slovakien) den 7 januari 2015 för grovt bidragsbedrägeri enligt artikel 225.1 och 225.6 a i strafflagen och för brott mot Europeiska unionens finansiella intressen enligt artikel 261.1 och 261.4 a i strafflagen, vilka har begåtts fortlöpande och i form av medhjälp.
- 6 I åtalet återges sakomständigheterna på följande sätt:
- 7 Ústredie práce sociálných vecí a rodiny (Centralmyndigheten för arbetsmarknadsfrågor, sociala frågor och familjefrågor) inledde den 10 november 2005 anbudsinfordran nr 1/2005 och den 20 februari 2006 anbudsinfordran nr 1/2006 för att det skulle inges ansökningar om beviljande av ett icke-återbetalningspliktigt schablonbidrag från statsbudgeten inom ramen för reglerna om stöd av mindre betydelse, som stöd för att skapa arbetstillfällen hos mikroföretagare och skapa arbetstillfällen för personer med funktionsnedsättning i skyddade verkstäder och på skyddade arbetsplatser (nedan kallat bidraget). När det gäller anbudsinfordran nr 1/2006 finansierades bidraget till 75 procent av Europeiska socialfonden.
- 8 Det bidrag som anbudsinfordran nr 1/2005 avsåg betalades ut som ett engångsbidrag, medan det stöd som betalades ut på grundval av anbudsinfordran nr 1/2006 beviljades i form av ersättning för dokumenterade utgifter.

⁶ Punkt 1 i förslaget till avgörande av generaladvokaten Juliane Kokott i mål C-73/16 och den tolkningsfråga som Särskilda brottmålsdomstolen har ställt i mål C-709/18, UL och VM.

⁷ Enligt artikel 21.3 a i lag nr 757/2004 om domstolsväsendet (zákon č. 757/2004 Z.z. o súdoch), ska Högsta domstolens avdelning anta ett enhetliggörande yttrande rörande tolkningen av lagar och andra bestämmelser med en generellt bindande verkan (*erga omnes*) vid avvikande tolkningar i slutliga avgöranden från avdelningarnas stora kammare. Enligt artikel 2.15 i Högsta domstolens rättegångsregler, vilka har offentliggjorts i författningssamlingen nr 200/2016, ska domstolarna i sin dömande verksamhet grunda sig på det antagna yttrandet.

- 9 Bidraget beviljades för kostnader i samband med inrättandet av en tjänst (lönekostnader samt socialförsäkrings- och sjukförsäkringsavgifter) och för merkostnader (materiell och teknisk utrustning till arbetsplatsen) under de 12 första månaderna. Mottagaren av bidraget var skyldig att ha kvar tjänsten under en period på minst 3 år.
- 10 Under perioden mellan maj och december 2005 bildade de tilltalade ett ”nätverk” med sex bolag och därefter, i mars 2006, bildade de nio andra bolag med säte i olika städer, distriktshuvudstäderna, med företagsnamn innehållande ordet ”Infoservis” och namnet på den distriktsstad där bolaget hade sitt säte.⁸ Förutom dessa bolag, bildade de i januari och mars fyra andra bolag, med ett annat namn. I samtliga fall rörde det sig om bolag med begränsat ansvar för bolagsmännen.
- 11 I bolagen agerade de tilltalade som bolagsmän och företagsledare.
- 12 Åtalet avser dock endast de bolag som faktiskt har erhållit och inkasserat bidraget (sammanlagt tio bolag).
- 13 När det gäller de nio bolag som bildades i mars 2006, beviljades inte bidrag antingen på grund av att ansökningarna inte godkändes, med hänsyn till misstankarna om ett bedrägligt förfarande, eller på grund av att de godkändes endast för ett begränsat antal anställda jämfört med [dem som angavs i] ansökningarna från de tilltalade. Därefter bedrevs det inte någon annan näringsverksamhet i nämnda bolag och de överläts till tredje man under år 2007.
- 14 Totalt begärde de tilltalade ett belopp på 1 636 917,91 euro. Distriktskontoren för arbetsmarknadsfrågor, sociala frågor och familjefrågor kom genom avtal överens om ett totalbelopp på 750 613,79 euro. Det betalades i själva verket ut ett bidrag med ett belopp på totalt 654 588,34 euro, varav 279 272,18 euro kom från Europeiska unionens budget och 375 316,20 euro kom från Republiken Slovakien statsbudget.
- 15 I varje enskilt bolag var totalt 107 (etthundrasju) personer med funktionsnedsättning anställda, men deras arbete hade inte någon anknytning till de ändamål som hade angetts i bidragsansökningarna. Enligt ett sakkunnigutlåtande som avlagts under ed gick samtliga bolag med förlust. Den verksamhet som utfördes av de anställda var endast av formell art och saknade ett verkligt ekonomiskt innehåll. Trots detta betalades alla löner, sjukförsäkringsavgifter och socialförsäkringsavgifter regelbundet ut till alla anställda.

⁸ Infoservis Košice, s. r. o., Infoservis Prešov, s. r. o., Infoservis Vranov, s. r. o., Infoservis Michalovce, s. r. o., Infoservis Trebišov, s. r. o., Infoservis Poprad, s. r. o., Infoservis Bardejov, s. r. o., Infoservis Humenné, s. r. o., Infoservis Lučenec, s. r. o., Infoservis Rožňava, s. r. o., Infoservis Spišská Nová Ves, s. r. o., Infoservis Martin, s. r. o., Infoservis Žilina, s. r. o., Infoservis Banská Bystrica, s. r. o. och Infoservis Zvolen, s. r. o.

- 16 Bland annat tillhandahöll bolaget RAMADA Slovakia s.r.o., som dock inte bedrev någon riktig verksamhet, teknisk och materiell utrustning till varje enskilt bolag. Bolagets enda intäkter var betalningarna från ”Infoservis”-bolagen. Av bolagets kontoutdrag framgår inte att det skett någon betalning för driftskostnader, för varor eller för tjänster. De medel som överfördes togs därefter ut i kontanter från bolagets konton.
- 17 De övriga fakturerade utgifterna innefattade betalningar för lokalhyra, internet, el, vatten, telefonanslutning och övriga nödvändiga driftskostnader som har dokumenterats och styrkts på lämpligt sätt.
- 18 De tilltalade yrkar i målet att skadebeloppet ska minskas, jämfört med vad som angetts i åtalet, med de utgifter som de har haft och följaktligen yrkar de att den rättsliga kvalificeringen av brottet ska ändras genom att mildra brottsrubriceringen.
- 19 Bolagen drevs centralt av de tilltalade från sätet för det ”Infoservis”-bolag som bildats i Košice, där de tilltalade stadigvarande vistas. I vart och ett av bolagen utsåg de tilltalade en av de anställda till chef. Redan i sina ansökningar [om bidrag] uppgav de tilltalade att avsikten var att bilda ett ”Infoservis”-bolag i varje distriktshuvudstad i Republiken Slovakien. Republiken Slovakien har 79 distrikt.
- 20 Föremålet för ”Infoservis”-bolagens verksamhet skulle vara att skapa databaser över de ekonomiska aktörer som bedriver verksamhet inom ett visst distrikt, i stil med trivago.com, och att förmedla information till framtida kunder via en gratis informationstjänst på internet.
- 21 När perioden för utbetalning av bidraget hade löpt ut, överförde de tilltalade den 20 april 2007 sina andelar i vart och ett av bolagen till bolaget AZ-Dendy, s.r.o. med säte i Republiken Tjeckien, vars företagsledare var en tjeckisk medborgare som anses vara en så kallad målvakt⁹. Därefter bedrev bolagen inte längre någon verksamhet, inte ens formellt sett. Omedelbart därefter sades samtliga anställda upp från sina anställningar.
- 22 De skadelidande – de behöriga distriktskontoren för arbetsmarknadsfrågor, sociala frågor och familjefrågor – har i vederbörlig ordning och i tid yrkat skadestånd av de tilltalade under förundersökningsskedet, motsvarande det bidrag som faktiskt betalats ut.
- 23 Den egendom som de tilltalade uppgav hade köpts under perioden för utbetalning av bidraget finns inte längre i bolagens lokaler. Bolagen har ex officio strukits ur företagsregistret.

⁹ En person som låtsas vara bolagsman och/eller verkställande direktör åt en annan person och som följer den andra personens direktiv i syfte att dölja identiteten på den verkliga ägaren.

II. Nationell lagstiftning

24 Enligt artikel 124.1 i strafflagen avses med skada förmögenhetsskada eller en verklig förmögenhetsminskning eller en kränkning av den skadelidande partens rättigheter eller någon annan skada som har ett orsakssamband med brottet, oberoende av huruvida det är fråga om en sakskada eller en kränkning av rättigheter. I nämnda lag avses med skada även erhållandet av vinning som har ett orsakssamband med brottet.

25 Straffprocesslagen

I Republiken Slovakiens straffrätt görs det åtskillnad mellan brottsoffer¹⁰ och person som lidit skada till följd av brott.

Enligt artikel 46.1, 46.3 och 46.4 är den skadelidande en person som har orsakats förmögenhetsskada till följd av brott. En sådan person har rätt att yrka skadestånd, framställa krav på införskaffande eller komplettering av bevisning, inge bevisning, ta del av handlingarna i akten och granska dessa, delta vid huvudförhandlingen och yttra sig om bevisupptagningen, redogöra för sina slutsatser, använda sig av rättsmedel i den utsträckning som anges [i samma straffprocesslag] och ta reda på hur det straffrättsliga förfarandet fortlöper. Den skadelidande, som enligt lag gör gällande en rätt till ersättning gentemot den anklagade för den skada som den skadelidande orsakats genom brottet, har även rätt att föreslå att domstolen ska ålägga den tilltalade en skyldighet att ersätta skadan i den fällande domen. Den skadelidande ska framställa begäran senast när förundersökningsskedet avslutas. Av begäran ska det klart framgå av vilka skäl, och i vilken utsträckning, som rätten till skadestånd görs gällande. Det är inte längre möjligt att framställa någon begäran om det redan har fattats ett beslut avseende denna rätt i ett tvistemål eller i ett annat förfarande.

I artikel 50.1 föreskrivs att om det föreligger en välgrundad oro för att möjligheten att tillgodose den skadelidandes rätt till ersättning för skada som orsakats av ett brott kommer att omintetgöras eller försvåras, är det möjligt att garantera rätten upp till ett belopp motsvarande den sannolika omfattningen av skadan.

I artikel 256.3 föreskrivs att om det är uppenbart att den som gör gällande den skadelidandes rättigheter är en person som inte har några sådana rättigheter, ska domstolen genom beslut fastslå att denna person inte får yrka skadestånd vid huvudförhandlingen. Beslutet utgör inte hinder för att inge en begäran om skadestånd till den behöriga myndigheten. Ett sådant beslut får inte överklagas.

I artikel 287.1 föreskrivs att om domstolen dömer den tilltalade för det brott varigenom andra har orsakats skada, ska domstolen i domen vanligtvis även

¹⁰ Definitionen motsvarar artikel 2.1 a i Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem [och den finns i] artikel 2 b i lag 274/2017 om brottsoffer (zákon č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov).

ålägga den tilltalade att ersätta den skadelidande, om den rätten har gjorts gällande på ett korrekt sätt och i tid. Domstolen ska alltid ålägga den tilltalade en skyldighet att ersätta den skada som inte har betalats, eller den del av skadan som inte har betalats, om skadebeloppet finns med i den beskrivning av gärningen som anges i domslutet varigenom den tilltalade har dömts till ansvar.

Enligt artikel 307.1 c får den skadelidande överklaga domen endast såvitt avser felaktigheter i [den del av] domslutet där det tas ställning till ersättningen för skadan.

- 26 Enligt lag nr 513/1991 om handel (zákon č. 513/1991 Z.z., Obchodný zákonník) utgör ett bolag med begränsat ansvar för bolagsmännen en egen juridisk person, som är skild från bolagets styrelseledamöter och bolagsmän.¹¹ Bolaget ansvarar för varje åsidosättande av sina förpliktelser med alla sina tillgångar. En bolagsman ansvarar för bolagets förpliktelser upp till beloppet för sin insats som inte har betalats, men som redan har införts i företagsregistret.
- 27 Enligt artikel 18.2 och 18.3 i lag nr 231/1999 om statligt stöd (zákon č. 231/1999 Z.z. o štátnej pomoci)¹² beviljas statligt stöd på grundval av ett avtal, med undantag av statligt stöd som tillhandahålls indirekt. Om det statliga stödet betalas ut med medel från statsbudgeten, från en kommun eller från en [särskild] fond för statliga ändamål, ska underlåtenheten att iaktta de villkor på grundval av vilka det statliga stödet har beviljats anses utgöra ett åsidosättande av budgetdisciplinen.
- 28 Enligt artikel 31 i lag nr 523/2007 om budgetregler för den offentliga förvaltningen (zákon č. 523/2007 Z.z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy), är den juridiska eller fysiska person som har åsidosatt budgetdisciplinen skyldig att återbetala medlen till den budget varifrån de har tillhandahållits eller tagits, och det gäller med det belopp som motsvarar åsidosättandet av budgetdisciplinen. Personen är även skyldig att betala vite. [I allmänhet] medför åsidosättande av budgetdisciplinen att det tas ut ett belopp motsvarande den ekonomiska oegentligheten, vite och böter. Uttaget och verkställandet av dessa regleras av de allmänna bestämmelserna om administrativa förfaranden.

¹¹ EU-domstolens dom av den 5 april 2017, Orsi (C-217/15 och C-350/15), samt Europadomstolens dom av den 20 maj 2014 i målet Pirttimäki mot Finland, nr 35232/11 och, dom, med innebörden att talan skulle avvisas, av den 13 december 2005 i målet Veselá och Loyka mot Republiken Slovakien, nr 58411/00, med flera.

¹² Den nu aktuella bestämmelsen motsvaras av artikel 26 och följande artiklar i lag nr 528/2008 om stöd och hjälp från Europeiska gemenskapens fonder (zákon č. 528/2008 Z.z. o pomoci a podpore poskytovanej z fondov Európskeho spoločenstva účinný), som är i kraft sedan den 1 januari 2009.

III. Rättspraxis¹³

- 29 Yttrande från Brottmålsavdelningen vid Republiken Slovakiens högsta domstol av den 29 november 2017 [utelämnas] [målnummer] (nedan kallat yttrandet Tpj 39-60/2017)¹⁴.

A/I. Statens ekonomiska rättigheter, vilka följer av bestämmelserna om de enskilda typerna av skatter, beträffande vilka beslut fattas – inom ramen för respektive behörighetsområde – i första hand av den behöriga förvaltningsmyndigheten, i enlighet med förfarandet i skattelagen, inbegripet den rätt som följer av en begäran om återbetalning av mervärdesskatt eller en tull som felaktigt framställts av en skattskyldig, är av administrativ art och besluten på området ska bli föremål för prövning av förvaltningsdomstol enligt förvaltningsprocesslagen. Eftersom de just är av en sådan art, kan statens ekonomiska rättighet vad gäller ersättning för skada inte göras gällande i ett straffrättsligt förfarande – i ett så kallat sekundärt förfarande. När det gäller ersättning för statens förmögenhetsskada är det inte heller en tvistemålsdomstol som ska fatta beslut, eftersom erkännandet av en sådan rättighet inte omfattas av sådana domstolars behörighet. På så sätt är det uteslutet att det sker en överlappning eller uppstår en behörighetskonflikt mellan olika organ (förvaltningsmyndighet och domstol), särskilt dubbla beslut avseende samma rättighet.

Den omständigheten att den aktuella ekonomiska rättigheten (med en grund i materiell skatterätt) kvantitativt sett, när det gäller ett skattebrott som är föremål för ett straffrättsligt förfarande, motsvarar skadans storlek vid tidpunkten för brottsrubriceringen (rekvisiten för skattebrott) ändrar inte någonting i slutsaten i föregående stycke. På motsvarande sätt saknar det betydelse för det sekundära förfarandet om skatteanspråket är riktat mot en juridisk person och den som misstänks för det materiellt sett relaterade skattebrottet endast är en fysisk person vars uppträdande har orsakat brottet. Den springande punkten är att det inte framställs dubbla skadeståndsanspråk mot en sådan lagöverträdare.

Trots att det är omöjligt att framställa ett ekonomiskt skatteanspråk i det sekundära förfarandet, är Republiken Slovakien, som företräds av den behöriga

¹³ De angivna avgörandena har av tydlighetsskäl ändrats, medan det väsentliga innehållet har behållits. Vid beskrivningen av rättspraxis har rätten återspeglat kravet på att styrka ett strukturellt problem mot bakgrund av förslaget till avgörande av generaladvokaten Michal Bobek i mål C-310/16.

¹⁴ Yttrandet antogs i ett brottmål som avsåg det perdurerande brottet skatteflykt och otillbörlig ansökan om återbetalning av mervärdesskatt (skattebedrägeri) avseende ett belopp på totalt cirka 58 171 046,79 euro. Av slutsatserna i yttrandet [Tpj 39-60/2017] framgår att det är allmänt tillämpligt på alla fall där skadebeloppet har sin rättsliga grund i förvaltningsrättsliga regler – skatter, mervärdesskatt, tull, statligt stöd, beviljande av icke-återbetalningspliktiga ekonomiska bidrag, jordbruksunderstöd, miljöbrott med mera. I Republiken Slovakien pågår för närvarande olika brottmål som avser skattebedrägeri, skatteflykt och tullundandragande och brott mot Europeiska unionens ekonomiska intressen till ett värde på tiotals miljoner euro.

myndigheten, den skadelidande parten i det straffrättsliga förfarandet som avser ett skattebrott och den åtnjuter de andra rättigheterna enligt straffprocesslagen.

II. Om det vid huvudförhandlingen i ett brottmål framställs ett ekonomiskt skatteanspråk (såsom ett krav på skadestånd gentemot den fysiska eller juridiska person som är misstänkt för brottet), ska domstolen genom beslut inte tillåta att den skadelidande deltar vid huvudförhandlingen endast såvitt avser begäran om att få utöva rätten till skadestånd. Den skadelidande fortsätter att ha ställning som part vad beträffar dess övriga processuella rättigheter. Detta gäller även om det i sak har fattats ett slutligt beslut avseende anspråket i ett skatteförfarande, eftersom det hinder som *res judicata* utgör endast avser rätten till skadestånd, avseende vilken det har fattats beslut i sak, och avser inte någon annan rättighet.

B/I. De rättsliga övervägandena i punkterna I och II i del A gäller även, med nödvändiga ändringar, varje annan ekonomisk rättighet som, med hänsyn till dess materiella grund (det vill säga med beaktande av den lagbestämmelse som reglerar en sådan rättighet), inte tar sig i uttryck i en begäran om ersättning för skada, däribland ideell skada. Med hänsyn till rättighetens art rör det sig följaktligen inte om ett brottsrekvisit, även om den ekonomiska kvantifieringen av skadan slutligen kan vara identisk.

II. När det gäller brottet att åsidosätta skyddet för växter och djur som avses i artikel 305 i strafflagen, överensstämmer brottsrekvisitet med legaldefinitionen av skada och, vad gäller den ekonomiska kvantifieringen, även med samhällsvärdet enligt naturskyddslagen. Beslutet avseende yrkandet om ekonomisk ersättning för skadan (till kommunen), som orsakats av att ett träd har fällts utan tillstånd, inbegripet fastställandet av trädets samhällsvärde, omfattas av behörigheten för naturskyddsmyndigheten, som i detta fall är distriktsmyndigheten eller kommunen. Det rör sig således om ett anspråk av administrativ art som inte omfattas av domstolarnas behörighet och som inte kan göras gällande genom det sekundära förfarandet enligt straffprocesslagen. Denna slutsats är tillämplig oberoende av om den skadelidande är den kommun inom vars område trädet har fällts utan tillstånd. Den gäller även för Republiken Slovakien, som företräds av det behöriga distriktskontoret, om distriktskontoret inställer sig som skadelidande part i det straffrättsliga förfarandet.

30 Beslut meddelat av Brottmålsavdelningens stora kammare vid Republiken Tjeckiens högsta domstol, offentliggjort i rättsfallssamlingen under nummer R 39/2014¹⁵

¹⁵ Med hänsyn till den tidigare gemensamma rättsliga utvecklingen och likheterna mellan de båda lagstiftningarna hänvisar rätten även till tjeckisk rättspraxis. Enligt fast praxis från Högsta domstolen i Tjeckoslovakiska socialistiska republiken utgör statens anspråk på betalning av skatter inte en rätt till ersättning för skada som orsakats av brottet skatteflykt, utan en rätt som direkt följer av lag. Det rör sig följaktligen inte om en rättighet som den behöriga skattemyndigheten kunde göra gällande under det sekundära förfarandet.

Statens anspråk till följd av den skatt som undandragits (inte betalats) är rätten till skadestånd, som den behöriga skattemyndigheten dock inte får göra gällande i det straffrättsliga förfarandet mot den person som är skyldig att betala skatten. Det är därför nödvändigt att domstolen, i början av huvudförhandlingen, genom beslut slår fast att den skadelidande parten inte får göra gällande denna rätt till skadestånd i det straffrättsliga (sekundära) förfarandet. I domen kommer domstolen därefter inte längre att ta ställning till utövandet av denna rätt.

Åberopandet av rätten till skadestånd i det straffrättsliga (sekundära) förfarandet får beaktas endast om det av den bevisning som inhämtats framgår att den misstänkte, i egenskap av person som agerar för en juridisk persons räkning, har undgått inkomstskatt (eller någon annan skatt) åt denna juridiska person, gentemot vilken skattemyndigheten har utfärdat ett beskattningsbeslut för beräkning av den skatt som faktiskt ska erläggas, men det står klart att ett sådant beskattningsbeslut inte är verkställbart eftersom den juridiska personen inte har några tillgångar som kan tas i anspråk. Om det är fråga om ett aktiebolag eller ett bolag med begränsat ansvar för bolagsmännen, och den tilltalade är ledamot i styrelsen, är det nödvändigt att avgöra huruvida det i ett sådant fall inte uppstår ett garantiåtagande för den tilltalade, enligt vilken vederbörande under det sekundära förfarandet kan förpliktas att ersätta den skada som uppstår eller kan vara skyldig att betala tillbaka obehörig vinst som erhållits till följd av brottet. Åberopandet av rätten till skadestånd skulle kunna beaktas även om det var möjligt att utläsa den misstänktes ansvar inte i egenskap av betalningsansvarig, särskilt för den skatt som undandragits (inte betalats), utan i egenskap av förövare vad gäller den skada som orsakats genom detta brott eller vad gäller den oberättigade vinst som erhållits till följd av brottet.

- 31 Med hänvisning till yttrandet Tpj 39-60/2017 har Republiken Slovakiens högsta domstol i sin senare praxis¹⁶ upphävt domslutet i domar från Särskilda brottmålsdomstolen, genom vilka domstolen i första instans ålade den tilltalade att utge skadestånd med ett belopp motsvarande det bidrag som erhållits på ett bedrägligt sätt, understödet eller annan ekonomisk hjälp från statsbudgeten eller Europeiska unionens budget, samtidigt som det gjordes gällande att det inte är (var) fråga om ett skadestånd som kan göras gällande i straffrättsliga förfaranden, utan en särskild offentlighetsrättslig rätt till återbetalning av det icke-återbetalningspliktiga ekonomiska bidrag som beviljats, vars innehåll och betydelse regleras av relevanta administrativa bestämmelser med en senare möjlighet till prövning av förvaltningsdomstol.
- 32 I tidigare dömande verksamhet har domstolarna alltid ålagt den tilltalade att ersätta den skada som orsakats genom att på ett bedrägligt sätt ha erhållit ett

¹⁶ Dom meddelad av Republiken Slovakiens högsta domstol den 15 februari 2018 [utelämnas] [målnummer], dom av den 23 januari 2019 [utelämnas] [målnummer], dom av den 30 mars 2019 [utelämnas] [målnummer], vilka har meddelats i andra straffrättsliga förfaranden som skiljer sig från det som förevarande begäran om förhandsavgörande avser.

bidrag eller ett statligt stöd i den mån den tilltalades bedrägliga förfarande har styrkts.

- 33 I praktiken har ovannämnda yttrande fått till följd att företrädaren för staten, i egenskap av skadelidande part, inte begär skadestånd i skattebrottsmål med motiveringen att det inte är möjligt. I några fall låter de utredande myndigheterna inte ens den allmänna åklagaren, i egenskap av skadelidande part, yttra sig under förundersökningsskedet, och hindrar därigenom möjligheten att yrka skadestånd på ett korrekt och punktligt sätt.¹⁷
- 34 Samma utveckling kan förutses även vad gäller beivrandet av bedrägerier i fråga om bidrag och vad gäller brott mot Europeiska unionens finansiella intressen.

IV. Europeiska unionens rättspraxis

- 35 EU-domstolens dom av den 8 september 2015 i mål C-105/14, *Taricco*, jämförd med dom av den 5 december 2017 i mål C-42/17, *[A.S.] och M.B.*, och dom av den 17 januari 2019 i mål C-310/16, *Dzivev m.fl.*, samt andra domar.
- 36 EU-domstolens dom av den 13 mars 2008 i de förenade målen C-383/06 och C-385/06, *Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening m.fl.*, och dom av den 21 december 2011 i mål C-465/10, *Chambre de commerce et d'industrie de l'Indre*.

V. Särskilda brottmålsdomstolens yttrande

- 37 I samtliga fall slutar det med att de juridiska personer, vanligtvis bolag med begränsat ansvar för bolagsmännen, som lagöverträdarna använder sig av för att begå brotten och som är mottagare av bidraget nästan helt saknar tillgångar. Det bidrag som tillhandahållits kan följaktligen inte utkrävas från dessa.
- 38 I det administrativa förfarandet får den behöriga nationella förvaltningsmyndigheten uppställa en skyldighet att betala tillbaka det bidrag som felaktigt har utbetalats endast för bidragsmottagaren, eller också för den juridiska personen, men inte för en bolagsman eller styrelseledamot och aldrig för den tredje man som ofta befinner sig i bakgrunden av hela den brottsliga verksamheten.
- 39 Rättsligt sett är det inte heller möjligt att åberopa möjligheten att besluta om förverkande av egendom enligt artikel 58 i strafflagen. Om staten inte har en

¹⁷ Beslut av Särskilda brottmålsdomstolen av den 30 november 2016 [utelämnas] [målnummer], i ett mål som avsåg undandragande av mervärdesskatt och alltför stora avdrag för mervärdesskatt med ett belopp på totalt 7 459 853,45 euro, varigenom åtalet ogillades och handlingarna i målet överlämnades till allmänna åklagaren på grund av allvarliga kränkningar av den skadelidande personens rättigheter.

fordran som kan anmälas i ett konkursförfarande,¹⁸ kan statens krav som föranleder beslutet om förverkande av egendom tillgodoses först efter det att alla fordringar på konkursboet och alla fordringar på konkursgäldenären har betalats.¹⁹ I samtliga fall som rätten känner till har de dömda personernas tillgångar inte ens varit tillräckliga för att betala de sistnämnda fordringarna och än mindre betala statens [senare] fordringar.

- 40 Det avgörande kriteriet för att ta ställning till den rätt till skadestånd som görs gällande borde vara personernas art och de ansvarsförhållanden mellan staten, i egenskap av skadelidande part, och förövaren, som lagligen har dömts till ansvar, som har uppkommit till följd av förövarens rättsstridiga handlande, oberoende av den materiella grunden för rätten.
- 41 Om rätten meddelar ett avgörande med innebörden att den skadelidande inte får göra gällande rätten till skadestånd vid huvudförhandlingen, ska detta avgörande bli föremål för domstolsprövning av en högre domstolsinstans. Det rör sig om en fråga som är av grundläggande betydelse för att den skadelidande på ett korrekt sätt och i tid ska kunna göra gällande sina rättigheter i det straffrättsliga förfarandet. I förevarande fall rör det sig om rätten att omedelbart och med retroaktiv verkan återkräva bidraget. En domstolsprövning av ett avgörande inom ramen för en konstitutionell talan kan inte anses vara tillräcklig.
- 42 I straffrättsliga förfaranden är det nödvändigt att respektera alla inblandade personers rättigheter och berättigade intressen, i synnerhet de skadelidandes. Teorin om att syftet med det straffrättsliga förfarandet uteslutande är att klargöra den brottsliga verksamheten och fastställa straffet för den tilltalade, och att den skadelidande uppfattas enbart genom frågan om skadestånd ([på engelska] *damaged victim*), ska anses förlegad.²⁰
- 43 Ställningen för den skadelidande parten i det straffrättsliga förfarandet och omfattningen av de rättigheter som denne tillerkänns i nationell lag får inte vara uppenbart oproportionerliga i förhållande till den ställning och de rättigheter som den nationella rättsordningen ger allmänna åklagaren och den tilltalade enligt kravet på en rättvis rättegång och parternas likställdhet i processen.

¹⁸ I artikel 107a.1 i lag nr 7/2005 om konkurs och företagsrekonstruktion (zákon č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii) föreskrivs att om den behöriga domstolen delger den domstol som ansvarar för insolvensförfarandet en slutlig dom om att egendom ska förverkas, ska den domstol som ansvarar för insolvensförfarandet, utan dröjsmål, på eget initiativ besluta om försättande i konkurs av den person vars egendom ska förverkas.

¹⁹ Enligt artikel 107a.2 d i lag nr 7/2005 om konkurs och företagsrekonstruktion.

²⁰ Artikel 1 i straffprocesslagen reglerar förfarandet för de utredande myndigheterna och domstolarna på ett sådant sätt att brotten upptäcks i vederbörlig ordning [det vill säga på ett korrekt sätt] och att förövarna bestraffas på ett rättvist sätt enligt lag, med iakttagande av fysiska och juridiska personers grundläggande rättigheter och friheter. Trots detta förblir den skadelidande parten, i praxis, i utkanten av syftet med det straffrättsliga förfarandet: se, exempelvis, Europadomstolens dom av den 11 december 2018 i mål Lakatošová och Lakatoš mot Republiken Slovakien nr 655/16.

- 44 Även om EU-domstolen i dom C-205/09 och dom C-467/05 inte utvidgade begreppet brottsoffer till att omfatta även juridiska personer, anser rätten att den skadelidande partens rätt till aktiv medverkan i det straffrättsliga förfarandet och rätten till skadestånd i det straffrättsliga förfarandet²¹ kan tillerkännas även juridiska personer och staten,²² eftersom det krävs för ett effektivt skydd av deras ekonomiska rättigheter,²³ och det inte rör sig om rättigheter som i sig kan tillerkännas enbart en fysisk person i egenskap av en levande och kännande varelse.
- 45 Bristen på medel i statsbudgeten eller i Europeiska unionens budget påverkar omfattningen och kvaliteten på de tjänster som tillhandahålls av staten (utbildning, hälso- och sjukvård, sociala tjänster, stöd till vetenskap och idrott, regional utveckling ...).
- 46 Det ovan anförda är viktigt även med hänsyn till avbrottet i preskriptionstiden och det hinder som litispensens utgör när yrkandet om skadestånd framställs under det straffrättsliga förfarandet²⁴ och tvistemåldomstolens bundenhet av det avgörande i vilket det har fastställts att ett brott har begåtts.²⁵ Om nuvarande rättspraxis godtogs skulle utövandet av rätten till skadestånd från statens sida, i egenskap av skadelidande part, bli överksam och preskriptionstiden skulle fortsätta att löpa under det straffrättsliga förfarandet. Rätten för den skadelidande parten, som i god tro har förlitat sig på hittillsvarande rättspraxis, skulle utan egen förskyllan preskriberas.
- 47 I samband med den tredje frågan anser rätten att det avgörande kriteriet är de faktiska villkoren för bolagets drift och ledning. Vid bildandet av olika bolag med begränsat ansvar för bolagsmännen som kort sagt utgör endast ett system av dotterbolag med centraliserad förvaltning, ska dessa bolag anses utgöra ett och samma företag med avseende på beviljandet av statligt stöd inom ramen för reglerna om stöd av mindre betydelse. Den motsatta tolkningen skulle medföra en sammanlänkning mellan statligt stöd och ett kringgående av den ekonomiska gräns som fastställts för statligt stöd.

²¹ Skäl 20 och artikel 16 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF (EUT L 315, 2012, s. 57); den skadelidande partens rätt till en rättvis rättegång enligt artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

²² Staten som skadelidande har ställningen som juridisk person i straffrättsliga förfaranden.

²³ Artikel 17 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna; ”Protection of the EU Charter for Private Legal Entities and Public Authorities. The Personal Scope of Fundamental Rights within Europe Compared”, a.a.

²⁴ Artikel 112 i civillagen (zákon č. 40/1964, Občiansky zákonník).

²⁵ Artikel 193 i civilprocesslagen (zákon č. 160/2015, Civilný sporový poriadok).

- 48 När det gäller den fjärde frågan är rätten av den uppfattningen att det är nödvändigt att skadan även innefattar [och att man således inte drar av] de faktiska utgifterna som sanningsenligt har dokumenterats och användningen av bidraget, om det under det straffrättsliga förfarandet fastställs att det förelåg ett bedrägligt uppsåt redan från början och att det för mottagaren rörde sig om nödvändiga kostnader eller förluster som har samband med brottet. Det är följaktligen inte möjligt att anse att dessa medel har använts i enlighet med det ändamål för vilket de beviljades.

[utelämnas] [anvisningar om överklagande]

Pezinok den 24 juli 2019

[utelämnas]

[namnet på rättsens ordförande]

ARBETS-DOKUMENT